

Pohjoismaissa tehdään julkisia hankintoja vuosittain yli 100 miljardilla eurolla. Tällä ostovoimalla voidaan edistää ympäristöä säästävien tuotteiden kehittämistä ja markkinoita, ja samalla parantaa merkittävästi ympäristön tilaa. Ympäristöystävällisillä hankinnoilla voidaan myös lisätä toiminnan kokonaistaloudellisuutta, vähentää kustannuksia ja parantaa organisaation mainetta

hyvä ostos

Miten tärkeitä hankinnat ovat organisaatiosi toiminnassa?

Mitä etuja ympäristönäkökulmasta voi olla?

Ja mitä sinä voit päättäjänä tehdä?

päättäjille

Esite on Pohjoismaiden ministerineuvoston tuotantoa

Joitakin faktoja ympäristöasioista

ympäristöongelmiin voidaan vaikuttaa huomioimalla ympäristönäkökohtia hankinnoissa

YK:n huippukokous ympäristöasioista Johannesburgissa vuonna 2002 antoi seuraavan julkilausuman:
"Fundamental changes in the way societies produce and consume are indispensable for achieving global sustainable development. [...] This would include actions at all levels to: [...] Promote public procurement policies that encourage development and diffusion of environmentally sound goods and services"

OECD suosittelee:
...that Member countries take greater account of environmental considerations in public procurement of products and services [...] Act C(2002)3

Tämä tosiasia on kirjattu niin Pohjoismaiden kestävän kehityksen strategiaan kuin Pohjoismaiden hallitusten ohjelmiin. Julkisten hankintojen säännökset antavat hyvät mahdollisuudet asettaa ympäristövaatimuksia.

Kulutussyhteiskuntamme haasteita ovat:

- Vähentää kasvihuonekaasupäästöjä.
- Vähentää terveydelle ja ympäristölle vaarallisten kemikaalien käyttöä.
- Järkeistää rajallisten resurssien käyttöä ja vähentää jätteen määrää.
- Pysäyttää ilmakehän otsonikerroksen ohentuminen.
- Varmistaa biologisen monimuotoisuuden eli lajien runsauden säilyminen.

Hankintoja tehdessä on tärkeää kiinnittää huomiota:

- raaka-aineiden ja energian käyttöön
- tuotteissa oleviin kemikaaleihin
- saastepäästöihin
- jätteen muodostumiseen.

Ympäristönäkökulmasta on hyötyä

ympäristöasioiden huomioon ottamisesta hankinnoissa voi olla ainakin seuraavia etuja:

- Organisaationne käyttää verovaroja vastuullisesti ja tukee kestävä kehitystä.
- Kustannukset pienenevät, esim. valittaessa vähemmän polttoainetta kuluttava auto.
- Lähiympäristön tila kohenee, mistä hyötyvät niin työntekijät kuin lähialueen asukkaatkin.
- Maineeseen liittyvät ja taloudelliset riskit vähenevät.
- Organisaationne näyttää hyvää esimerkkiä viemällä käytäntöön kansainvälisiä ja kansallisia poliittisia päättöksiä ja suosituksia.

Hankintojen merkitys?

organisaatiot pyrkivät käyttämään resurssejaan mahdollisimman tehokkaasti

Tärkeimmät resurssit ovat henkilöstö sekä tavaroiden ja palvelujen hankinnat. Kehnot hankinnat lisäävät kustannuksia, mutta maksavat myös toisella tavalla – heikentyneenä tuottavuutena, turhautumisena, ja maineen menetyksenä.

Organisaation kustannuksista 40-70% muodostuu hankinnoista, kun mukaan lasketaan kaikki investoinnit sekä tavaroiden ja palvelujen ostot.

Miten hyvin tunnet organisaatiosi ostotoiminnan?
Miten vastaisit seuraaviin kysymyksiin:

- Miten suuri osuus hankinnoilla on organisaatiosi vuosibudjetissa?
- Millaista hankintapolitiikkaa ja toimintalinjoja hankintatoimenne noudattaa?
- Mitkä ovat hankintoja koskevat tavoitteet ja miten niiden toteutumista seurataan?
- Miten hankintatoimintanne on organisoitu ja riittääkö sen asiantuntemus?
- Millaisia sopimuksia on tehty ja miten hyvin niitä noudatetaan?
- Otetaanko kaikki hankintojen elinkaaren aikaiset kustannukset huomioon vai keskitytäänkö kustannusseurannassa ainoastaan hankintakuluihin?
- Miten voidaan sekä vahvistaa ympäristönäkökulmaa että varmistaa hankintojen tehokkuus?

Hankintatoimintaa voi kehittää luomalla organisaatiolle oma hankintapolitiikka. Seuraavalla sivulla on ehdotus hankintapolitiikaksi. Yhtä tärkeää kuin ottaa se käyttöön, on myös seurata sen toteutumista.

Ehdotus hankintapolitiikaksi

Näitä ajatuksia voitte käyttää hyväksenne luodessanne tai kehittäessänne oman organisaationne hankintapolitiikkaa:

1. Perusta

Hankintapolitiikan tulee perustua lainsäädäntöön, valtion organisaatioissa konsernitason hankintastrategiaan, organisaation toiminta-ajatuksen, tavoitteisiin ja strategioihin, ympäristöjohtamisen järjestelmiin jne.

2. Kenelle?

Hankintapolitiikka on tarkoitettu sekä organisaation omille työntekijöille että urakoitsijoille, tavarantoimittajille ja palveluiden tarjoajille.

3. Hankintatoimen tehtävät ja roolit

Hankintatoimi:

- Vahvistaa organisaation toimintaa ja sen taloudellisuutta.
- Hoitaa tarvittavien tavaroiden, materiaalien, palvelujen ja tilojen hankinnat.
- Varmistaa, että hankinnat tukevat toiminnan tehokkuutta ja taloudellisuutta myös pitkällä aikavälillä.
- Pyrkii vähentämään tavaroiden ja palvelujen aiheuttamaa ympäristökuormitusta.
- Varmistaa, että hankinnoissa noudatetaan voimassa olevia lakeja ja säännöksiä.

4. Hankintastrategia

Hankintatoimella tulee olla kokonaisvaltainen näkemys hankinnoista, jonka avulla se:

- Tunnistaa organisaation kannalta merkittävimmät tuotteet.
- Tunnistaa tuoteryhmät, joissa on eniten kehittämistarpeita.
- Toteuttaa hankinnat mahdollisimman tehokkaasti ja ympäristöystävällisesti.
- Toteuttaa hankintalainsäädännön periaatteita.

5. Etiikka

Hankintatoimen tulee perustua seuraaviin eettisiin periaatteisiin:

- Suhde toimittajiin perustuu avoimuuteen, rehellisyyteen ja uskottavuuteen.
- Rehellisyys ja uskottavuus eivät saa joutua kyseenalaisiksi toimintatapojen vuoksi.

6. Hankintaprosessin periaatteet

Hankintalainsäädännön yleisiä periaatteita ovat tasapuolisuus ja syrjimättömyys, kilpailun aikaansaaminen, edullisuus, avoimuus ja läpinäkyvyys, sekä suhteellisuus. Lisäksi tärkeitä toimintatapoja hankinnoissa ovat:

- Arvioi vaihtoehtoiset ratkaisut ja vältä tarpeettomia hankintoja.
- Tunnista todelliset tarpeet hankintojen tekijöiden ja tuotteiden käyttäjien yhteistyönä.
- Ajattele hankintoja kokonaisvaltaisesti koko organisaation ja pitkän tähtäimen näkökulmasta.
- Käytä objektiivisia ja suorituskykyyn tai toiminnallisuuteen perustuvia määrittelyjä ja kriteerejä.
- Seuraa sopimuksen noudattamista ja toimituksia alusta aina käytöstä poistoon asti.
- Ilmoita valinnan perusteet ja mahdolliset toimittajien hylkäysperusteet kaikille tarjouskilpailuun osallistuneille.

7. Toimittajien kelpoisuus ja tarjouksen valinta

Toimittajien kelpoisuudelle ja tarjousten paremmuudelle kannattaa asettaa kriteerejä:

- Toimittajien valintaan vaikuttavat usein osaaminen, tekninen toteutuskyky, laadunvarmistus, kokemus, vakavaraisuus sekä rakennusurakoissa ja palveluissa myös ympäristön hoitotoimenpiteet.
- Tuotetta tai ratkaisua valittaessa huomioidaan muun muassa hankinnan, käytön ja käytöstä poiston kokonaiskustannukset, laatu, ja ympäristöominaisuudet.

8. Raportointi

Hankintatoimen tulee raportoida vuosittain organisaation johdolle politiikan noudattamisesta.

Hankintapolitiikkaehdotus löytyy myös sähköisenä osoitteesta www.norden.org/miljoe/sk/innkjop.asp

Kotimaisia ohjelmia, toimijoita ja tiedonlähteitä

- **Hallitusohjelman** mukaan Suomessa laaditaan kansallinen, hallinnonalat ylittävä ohjelma ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä tuotanto- ja kulutustavoista. Tavoitteena on materiaalien ja energian käytön tehokkuuden lisääminen tuotteiden elinkaaren kaikissa vaiheissa. Julkisilla hankinnoilla on merkittävä rooli tässä ohjelmassa, joka liittyy myös YK:n kestävästä kulutuksesta ja tuotannon ohjelmaan. www.ymparisto.fi > Yritykset ja yhteisöt > Kestävä kulutus ja tuotanto
- **Valtion ympäristöhallinto** edistää ekologisesti kestäviä hankintoja ja sitoutuu niihin myös omissa toimissaan. www.ymparisto.fi > Yritykset ja yhteisöt > Tuotteet ja hankinnat > Julkiset hankinnat
- **Kauppa- ja teollisuusministeriö (KTM)** vastaa julkisten hankintojen lainsäädännöstä. Ohjeita, lait, kynnysarvot, tiedonvaihtokanava, hankintailmoituksia, asiakirjamalleja: www.ktm.fi > Markkinat ja kuluttajat > Julkiset hankinnat
- **Julkisten hankintojen neuvontayksikkö** (KTM:n ja Kuntaliiton yhteinen) opastaa sekä hankintayksiköitä että yrityksiä: www.hankinnat.fi
- **Valtiovarainministeriö** vastaa valtion hankintatoimen yleisestä ohjauksesta, kehittämisestä ja seurannasta. www.vm.fi > Toimialat: Valtiontalous > Valtion omaisuus > Valtion hankintatoimen neuvottelukunta
- **Kestävän kehityksen tulevaisuussitoumuksen** julkisten hankintojen viherherryttämisestä ovat tehneet seitsemän toimijaa, ja samalla on Porin ja Jyväskylän kaupunkien aloitteesta perustettu kuntien verkosto. Seminaaritoiminnalla pyritään siihen, että hankkijat voisivat käyttää hyväkseen toistensa kokemuksia ja hyviä käytäntöjä. www.ymparisto.fi > Kestävä kehitys > Kestävä kehitys Suomessa > Kestävän kehityksen kumppanuusprosessi
- **Suositus julkisten hankintojen energiatehokkuudesta** sisältää hankinnoille asetettavia energiavaatimuksia. Sen on antanut KTM: www.ktm.fi > Energia > Energiansäästö > Energiatehokkuus julkisissa hankinnoissa
- **Julkisten hankintojen ympäristöopas**, Ympäristöopas nro 113, Suomen ympäristökeskus. Myynti Editan kirjakaupat, pdf-tiedosto: www.ymparisto.fi > Yritykset ja yhteisöt > Tuotteet ja hankinnat > Julkiset hankinnat
- **EU:n komissio** julkaisi elokuussa 2004 käsikirjan ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa. pdf-tiedosto: www.ymparisto.fi > Yritykset ja yhteisöt > Tuotteet ja hankinnat > Julkiset hankinnat
- **Pohjoismaiden ministerineuvoston** www.sivustolta löytyy ekohankintojen pohjoismaisia tiedonlähteitä ja esimerkkejä: www.norden.org/miljoe/sk/innkjop.asp
- **Hymonet** on internetissä toimiva tietokanta, joka antaa tietoa erilaisten tuotteiden ympäristönäkökohdista, tarjoaa malleja tarjouspyynnön ympäristökysymysliitteiksi, ja opastaa lainsäädännöstä. Efeko Oy on kehittänyt Hymonetin yhdessä hankinta-alan ammattilaisten, ympäristöhallinnon sekä tuotteiden asiantuntijatahojen kanssa. www.hymonet.com
- **Pohjoismainen ympäristömerkki** (Joutsenmerkki) ja Euroopan ympäristömerkki (EU-Kukka) opastavat ostajia valitsemaan markkinoilta ympäristöä vähiten kuormittavia tuotteita. Valtion ja kuntien ostajat voivat käyttää tarjouspyynnössään merkkien ympäristövaatimuksia. Myöntämisperusteet ja listat merkityistä tuotteista: www.sfs.fi > Ympäristömerkintä
- **Henkilöautojen polttoaineenkulutukset ja päästöt** löytyvät Ajoneuvohallintokeskuksen ja Motivan autotietokannasta: www.motiva.fi/fi/autotietokanta/
- **Porin kaupunki** julkistaa tarjouskilpailut ja hankintapäätökset sekä ympäristöohjeistukset internet-sivuillaan: www.pori.fi > virastot > Hankintatoimisto
- **HAUS kehittämiskeskus Oy ja Efeko Oy** järjestävät hankintatoimen koulutusta ja tilaisuuksia, joissa ympäristöasiat ovat usein yhtenä teemoista: www.haus.fi, www.efeko.fi

pohjola

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
www.norden.org